

АКТУАЛНО ИЗСЛЕДВАНЕ ВЪРХУ ПАРИТЕ И ФИНАНСИТЕ

На читателите, които проявяват интерес към икономическата теория и най-вече към парите и финансите, проф. д-р ик. н. В. Стоянов отново предлага поредната си книга.* След "Парите и смъртта на Запада през призмата на глобализацията" (2005 г.) сега вниманието на автора е насочено към теоретичните основи, еволюцията и революцията на парите и финансите. И двете монографии имат за предмет на изследване особено актуални и значими проблеми, свързани с парите и финансите. Самото насочване и крайната реализация на избраната от автора проблематика показва неговото широкообхватно и логично мислене и склонност към идентифициране, анализиране и оценка на проблемите.

Книгата е задълбочено изследване на произхода, историко-еволюционното развитие и изключителната роля и значение на тясно свързаните помежду си финансово-икономически категории пари и финанси, вкл. тяхната т.нар. революция, характерна за последните десетилетия на XX и началото на XXI век. Тя представлява един безспорно интересен поглед към тези категории през призмата на историческия и функционалния подход. Разглеждайки същността на парите и тяхната власт, авторът "извлича" на повърхността големия и съществен проблем на нашето съвремие – сблъсъка между материалното и духовното, скритата борба за доминацията на едното над другото и непрекъснатото търсене на баланса между тях. Той поставя тревожния въпрос: "Ще бъде ли победен моралът от парите?", който придобива особена актуалност както в световен мащаб, така и у нас. Фундаменталната дилема тук е: "Човекът или парите са мярката за всички неща?". Очертаващата се тенденция е парите да се превърнат в мярка на всичко вместо човека, т.е. да се абсолютизират пазарните ценности до степен, щото "доброто да се замени с ефективно".

Благодарение на своята дългогодишна практика като изследовател и преподавател проф. В. Стоянов увлекателно, оригинално и задълбочено търси отговор и на по-конкретни въпроси:

- как са се появили парите и каква е тяхната същност;
- как е осъществена и какви са последиците от еволюцията на парите и паричната система;
- как се осигурява поддържането на покупателната сила и стабилността на парите;

* *Велчо Стоянов*. Теоретични основи, еволюция и революция на парите и финансите. С. ИК "ГАЛИК", 2005, 203 с.

- какво е тяхното бъдеще и важните промени, които настъпват в паричната сфера, свързани с протичащите глобализационни процеси и развитието на информационните и комуникационните технологии.

Използвайки историческия подход и проследявайки непрекъснатите сблъсъци на теоретични виждания, влиянието на външни фактори, изследванията в областта на парите и финансите, авторът в най-синтезиран вид е изложил своята теза за историческото и функционалното развитие на същността на парите и финансите.

Не са подминати и проблемите, свързани с настъпването на т.нар. парична революция и бъдещето на парите и националната парична политика. Особено внимание е отделено на опитите на някои автори да се “възроди теорията и практиката на децентрализираното свободно частно-пазарно банкерство и емисията на свободни или частни пари” като алтернатива на установената монополизирана от държавата емисия на пари чрез централните банки. Безспорно е, че крайният либерализъм, който се установи като теория и практика през последните десетилетия, създава предпоставки за възраждане и развитие на идеята за децентрализация на банковия бизнес и за “приватизацията” на паричната емисия. Основателно обаче проф. Стоянов констатира, че най-съществените въпроси, отнасящи се до ефектите (икономически, политически и др.), които биха възникнали при евентуална реализация на такава алтернатива, не намират отговор от привържениците на тази идея.

Проявленията на паричната революция според автора се свеждат главно до:

- окончателното откъсване на съвременните пари от тяхната обективна основа - златото, което се осъществява през 1971 г.;
- създаването на нови сурогати на парите чрез непрекъснато усъвършенстваните парично-кредитни и разплащателни инструменти;
- широкото навлизане в парично-разплащателната практика на т.нар. електронни пари, които са една съвременна форма на проявление на декретните пари;
- отказът на над 30 държави от техните национални валути и възприемането и прилагането във вътрешните им разчети на “силни” национални валути на други икономически развити страни;
- възприемането и прилагането от 12 страни-членки на ЕС на единната европейска валута – еврото;
- ограничаване кръга на валутите, изпълняващи функцията на международно разплащателни средство и постепенно преминаване към единна световна валута.

Във *втората част на книгата*, следвайки аналогична структура, авторът посвещава усилията си на широк кръг от въпроси, свързани с

теоретичните основи, еволюцията и революцията на финансите. Посочени са разликите между двете категории, а именно, че “парите са спонтанен продукт на икономическото начало – размяната, пазара” и впоследствие започва да се проявява тяхното политическо начало, а финансите “са продукт и проявление на политическото начало”, т.е. на държавата; парите са самостоятелна икономическа категория с около 5-хилядогодишна история, докато финансите са категория от около три века.

В направената най-концентрирана характеристика на основните звена на финансите, техните функции и финансовата система в рамките на двете им съставки – подсистемата на фискалните финанси (осъществяващи своето проявление на задължително-принудителна основа) и нефискалните финанси (функциониращи като правило на пазарна основа) също може да се открие оценката на проф. Стоянов за проблемите, както и за последиците от пренебрегването и нерешаването им. Логически следва и авторовият извод, че “от доброто функциониране на финансите и финансовата система непосредствено се обуславя доброто функциониране на цялостната социално-икономическа система”. Те са най-същественият елемент на т.нар. бизнес-среда, “нейна инфраструктура”, чиито параметри се задават от държавата главно чрез публичните финанси и паричната политика с оглед запазване на финансова стабилност. Правилно е констатирано, че нещата са взаимно свързани и обусловени, защото трудно може да се изгради стабилна, рационална и ефективна финансова система без подходяща политическа, икономическа и социална среда; “обществото е единна система с взаимно-свързани финансово-икономически, социално-политически и духовно-културни компоненти”.

Разглеждайки основите и същността на финансовата революция, проф. Стоянов отделя заслужено внимание на глобализацията на финансовите пазари и другите им съществени промени, изразяващи се в: стремежа и тенденцията към максимална секюритизация; промяната в технологията на търгуване с финансови инструменти; изключително нарасналото и перманентно поддържаното несъответствие между реалната стойност и пазарната цена на търгуваните инструменти на финансовите пазари. Изводите на автора са: *първо*, че съотношението между реалния и финансовия сектори е със стотици пъти разлика в полза на последния, което се дължи на увеличаване обхвата на финансовия сектор и нарастващия спекулативен характер на финансовите пазари чрез търговията с деривати; *второ*, глобализираните финансови пазари създават условия за бързо разпространяване на финансовите кризи. Най-важният и обобщаващ извод е, че чрез глобализацията и регионализацията “се осъществява интернационализация на финансово-икономическата дейност”, което води до засилване и разширяване на взаимозависимостта между националните стопанства и заедно с

държавата те губят своя национален облик и се “разтварят” в регионалните структури и глобалната икономика.

Проф. Стоянов проследява и проявленията на финансовата революция в банковия сектор, в сферата на публичните финанси и социалното осигуряване и разкрива както положителните, така и отрицателните ѝ страни в посочените области. Във връзка с това е разгледана и финансово-икономическата престъпност, намираща израз в: незаконно придобиване и пране на “мръсни” пари; финансиране на тероризма; финансови и финансово-икономически фалшификации и измами.

Монографията разкрива сериозното и задълбочено теоретично отношение на автора и положените от него творчески усилия към избраната проблематика. Задълбоченият прочит на разглежданите въпроси дава възможност да се убедим, че изследването е оригинално и новаторско и има съществени научно-приложни приноси както от гледна точка на избраните подходи на анализ, така и от гледище на съдържателната страна на разглежданите проблеми. Направеният анализ на теоретичните основи, еволюцията и революцията на парите и финансите е едновременно сложен и детайлизиран, и ясен и разбираем, така че дава възможност да се схване същността им, предпоставките, особеностите и вътрешните механизми на тяхното развитие и взаимозависимост. Въпреки тясната обвързаност помежду им изследваните проблеми, отнасящи се до парите и финансите, могат ясно да бъдат разграничени и конкретизирани, което превръща монографията в лесно достъпно икономическо четиво.

Ст. н. с. д-р Иванка Крайнинска